

مُدْگَرْدی در موسیقی ایرانی

نگارش: ابراهیم حسینی

مؤسسه موسیقی عارف

تهران، ۱۳۹۱

سرشناسه	: حسینی، ابراهیم، ۱۳۳۵ -
عنوان و نام پدیدآور	: مدگردی در موسیقی ایرانی / نگارش ابراهیم حسینی.
مشخصات نشر	: تهران: مؤسسه خدماتی موسیقی عارف، ۱۳۹۱.
مشخصات ظاهری	: ۸۰ص: ۲۲×۲۹ س.م.
شابک	: ۹۷۹-۰-۸۰۲۶۱۳-۵۴-۴
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیبا
یادداشت	: ص.ع. به انگلیسی: Ebrahim Hosseini , Modulation in Iranian music.
موضوع	: مدگردانی (موسیقی)
موضوع	: موسیقی ایرانی -- دستگاه‌ها -- پارتیسیون
رده‌بندی کنگره	: ۱۳۹ ۴۵۴ ج/ ۵۲ MT
رده‌بندی دیوپی	: ۷۸۱.۷۵
شماره کتابشناسی ملی	: ۲۹۱۹۸۱۷

مؤسسه خدماتی موسیقی عارف

مرکز نشر و پخش کتب و لوازم موسیقی

تلفن: ۳۱-۳۳۹۷۶۴۳۰-۳۱-۳۳۹۷۶۴۳۰-۳۱-۳۳۹۷۶۴۳۰

WWW.AREF-MUSIC.COM

مدگردی در موسیقی ایرانی

نگارش ابراهیم حسینی

طراحی جلد قاسم هاشمی

ویرایش متن شهاب منا

ترسیم و حروف‌نگاری شهاب منا

چاپ اول ۱۳۹۱

تعداد ۱۰۰۰ جلد

© حق چاپ محفوظ است.

شابک: ۹۷۹-۰-۸۰۲۶۱۳-۵۴-۴ ISBN: 979-0-802613-45-4

مرکز پخش:

موسیقی عارف، تلفن: ۳۱-۳۳۹۷۶۴۳۰-۳۱-۳۳۹۷۶۴۳۰

قیمت: ۸۰۰۰۰ ریال

فهرست مطالب

۴	دربارۀ نویسنده
۴	مقدمه
۵	فواصل دستگاه ماهور
۱۴	مَدولاسیون در موسیقی ایرانی
۱۴	مَدگردی از ماهور به شور
۱۴	فواصل دستگاه شور
۲۳	مَدگردی از ماهور به سه‌گاه
۲۸	مَدگردی از ماهور به همایون
۳۳	مَدگردی از ماهور به چهارگاه
۳۸	مَدگردی از شور به ماهور
۴۰	مَدگردی از شور به سه‌گاه
۴۳	مَدگردی از شور به همایون
۴۵	مَدگردی از شور به چهارگاه
۴۸	مَدگردی از سه‌گاه به ماهور
۵۱	مَدگردی از سه‌گاه به شور
۵۳	مَدگردی از سه‌گاه به همایون
۵۵	مَدگردی از سه‌گاه به چهارگاه
۵۸	مَدگردی از همایون به ماهور
۶۱	مَدگردی از همایون به شور
۶۳	مَدگردی از همایون به چهارگاه
۶۶	مَدگردی از همایون به سه‌گاه
۶۹	مَدگردی از چهارگاه به ماهور
۷۱	مَدگردی از چهارگاه به شور
۷۴	مَدگردی از چهارگاه به سه‌گاه
۷۷	مَدگردی از چهارگاه به همایون

ابراهیم حسینی، متولد سال ۱۳۳۵ در شهرکرد، از سال ۱۳۵۲-۱۳۵۰ به مدت دو سال و چند ماه در اداره فرهنگ و هنر اصفهان نزد آقای رشیدیان، و پس از انقلاب به مدت یازده سال نزد استاد رضا شفیعیان در تهران به آموزش ساز سنتور مشغول شد و مدت ۳۴ سال به تدریس ساز سنتور در شهرکرد و هم‌اکنون در تهران اشتغال دارد. از آثار تدوین‌شده و در دست انتشار وی می‌توان به گردآوری ۴۷۰ گوشه ردیف موسیقی ایران و تنظیم آن برای سنتور و نیز تألیف پانزده قطعه چهارمضراب و پیش‌درآمد برای ساز سنتور اشاره نمود.

مقدمه:

پس از تدریس بیش از سه دهه ساز سنتور با خلأهایی در مسائل نظری موسیقی ایرانی برخورد کردم که اگرچه به‌صورت شفاهی بین هنرآموز و هنرجوی موسیقی ایرانی به بحث گذاشته می‌شوند متأسفانه به شکل سیستماتیک نگارش درنیامده‌اند. یکی از این خلأها در مورد مَدگردی در موسیقی ایرانی است، بدین معنا که از نظر تئوریک چگونه از یک دستگاه موسیقی ایرانی به دستگاه دیگر موسیقی ایرانی مَدگردی صورت پذیرد. تنی چند از دانش‌آموختگان دانشگاهی رشته موسیقی هم به نگارنده اذعان می‌داشتند که جای خالی تدریس این مبحث در دروس دانشگاهی موسیقی نیز حس می‌شود. نگارنده در این کتاب قصد ندارد با وام‌گرفتن از تئوری موسیقی تدوین‌شده موسیقی کلاسیک غرب مسئله مَدگردی را بیان نماید، بلکه این با بیانی ساده که همه جوانب مَدگردی رعایت شود و قابل درک برای هنرجویان دوره عالی موسیقی ایرانی هم باشد این اثر را تدوین کرده است.

در کتاب حاضر فواصل هر دستگاه ابتدا جداگانه به نگارش درآمده‌اند تا زمینه شناخت بیشتر آن دستگاه فراهم شود. چون برای اجرای کامل یک دستگاه در موسیقی ایرانی فاصله‌های ایجادشده اولیه جوابگو نیست، باید علائم تغییردهنده را وارد فاصله‌های گفته‌شده بنماییم تا اجرای کامل یک دستگاه میسر شود. این واردنمودن علائم متغیر برای هر دستگاه ثابت است. این علائم برای اجرای گوشه موردنظر ترکیبی، و برای کل دستگاه غرضی محسوب می‌شود. به‌طور مثال، اجرای گوشه شکسته در ماهر با تغییر ربع‌پرده‌ای درجه سوم به‌سوی بم برای اجرای این گوشه ترکیبی، و برای کل دستگاه ماهر غرضی می‌باشد.

برای شناخت فواصل ابتدا دستگاه ماهر با همه علائم غرضی برای ایجاد فواصل جدیدی برای اجرای تمامی گوشه‌های این دستگاه درنظر گرفته شده است و سپس از دستگاه ماهر به سایر دستگاه‌ها مَدگردی صورت پذیرفته است. ضمن این مَدگردی برای همه دستگاه‌های انتقال‌داده‌شده علائم غرضی درنظر گرفته شده تا اجرای کامل دستگاه موردنظر میسر باشد ولی بعد از مَدگردی از دستگاه ماهر به سایر دستگاه‌ها از دوباره‌نویسی علائم غرضی دستگاه‌ها خودداری شده است. چون دستگاه راست‌پنجگاه با دستگاه ماهر، و دستگاه نوا با دستگاه شور اختلافی در فواصل ندارند و حتی شاهد ماهر و راست‌پنجگاه یکسان است و شاهد نوا درجه چهارم مَد شور می‌باشد، همچنین آوازهای دستگاه شور (ابوعطا، ترک، افشاری، دشتی) با دستگاه شور، و آواز بیات اصفهان با دستگاه همایون اختلافشان در نت شاهد آنها می‌باشد، از مَدگردی سایر دستگاه‌ها به این دو دستگاه (نوا، راست‌پنجگاه) و آوازهای دستگاه‌های شور و همایون خودداری شده است.

لازم به ذکر است در نگارش علائم گام‌ها برای رعایت توالی اسامی نت‌ها گاه از دو علامت تغییردهنده، مانند «دوبل‌دیز» (معادل نت بکار بعدی؛ مانند فا دوبل‌دیز که معادل سُل بکار است)، «دوبل بمل» (معادل نت بکار قبلی، مانند می دوبل بمل معادل ر بکار)، «بمل کُرُن» (معادل سُرِ شده نت قبلی، مانند سی بمل کُرُن که معادل لا سُرِ است) و «دیز سُرِ» (معادل کُرُن‌شده نت بعدی؛ مانند لا دیز سُرِ که معادل سی کُرُن است) استفاده شده و همچنین نت «می‌دیز» معادل «فا بکار»، نت «سی‌دیز» معادل «دو بکار»، نت «فا بمل» معادل «می بکار» و نت «دو بمل» معادل «سی بکار» به کار رفته است.

در پایان، این کتاب را تقدیم می‌کنم به همسر، پری سیاح، که تنهایی‌اش را فقط در شعرهایش متبلور نمود.